

narave, na kulturni integraciji, ki zbližuje ljudi in njihove svetove in ustvarja trajne vezi med narodi.

Glede mednarodne strategije integriranja vzhodne Evrope smo bili doslej priča načelnim izjavam Mitteranda o Evropi, ki naj sega od Atlantika do Urala, in italijanskemu projektu Pentagonale, katerega je predlagal italijanski minister De Michelis. V tem primeru gre za perspektivo sodelovanja med državami, ki bi si na tej osnovi organizirale medsebojno trgovinsko menjavo, saj je bila doslej omejena zaradi centralistično urejenega trga, katerega so organizirale druge evropske tržne organizacije.

Zlasti bi bilo potrebno, da bi se te države lotevale drznejših individualnih in regionalnih pobud. Pri tem pa jih čaka še težka pot. Vzhodne države se bojijo, da bo ustanovitev Pentagonale zavlekla njihovo vključitev v Evropsko skupnost. Tudi odnosi med državami trikotnika Poljska – Češkoslovaška federacija – Madžarska bi morali biti tesnejši. Skupaj so se iztrgale iz krempljev sovjetskega imperija, vendar niso taki. Vsaka od teh držav ima svoje težave. Poljsko še vedno težijo nerešena vprašanja z Nemčijo, Češkoslovaško federacijo obremenjujejo nacionalistični problemi, Madžarska pa raje vztraja pri takojšnjem vstopu v Evropsko skupnost, da bi se tako neposredno povezala z zahodno Evropo. Do vključitve Poljske in drugih vzhodnoevropskih držav v Evropo bo zagotovo prišlo od spodaj in ne prek političnih sporazumov in dogovorov na vrhu. Pri tem bodo imele veliko vlogo investicije iz tujine, sodelovanje na področju kulture in znanosti, izmenjave študentov in profesorjev ter medsebojno spoznavanje držav, začenši s turizmom in izseljevanjem.

Poljska je država z visoko in globoko civilizacijo. Oblikovala si je ustrezne inštitucije, toda za zdaj še niso pričeli delovati tisti procesi, ki bi jim dali vsebino, saj ljudje niso vajeni, da bi se vključevali v družbene procese, in ljudske množice do tega tako rekoč ne kažejo pravega zanimanja, pač pa partikularističen odnos in nezaupanje. Zaradi pomanjkanja podjetniškega sloja (pa prav tako kroži stara nomenklatura), zaradi pomanjkanja kapitala in tujih investicij še niso pričeli delovati proizvodni mehanizmi, ki ustvarjajo trg. Ta proces pa bo mnogo hitrejši, če bodo poleg politične stabilnosti, ki jo je še potrebno definirati, pri tem pomagale tudi industrijsko razvite države, kakršna je Italija.

Prevedla T. K. K.

Med tuneli in grobnico

Ranjena identiteta Val D'Aosta

Pierre
Lexert

Ko so me ob tem kongresu nenadoma poklicali po telefonu in me vprašali, kakšen bi lahko bil naslov mojega sporočila, sem predlagal prvo stvar, ki mi je prišla na misel, čeprav z njo nisem povsem zadovoljen. Zdel se mi je in se mi še vedno zdi malo predolg in veliko bolj pesimističen, kot bi to želel. Vendar pa glede na vse skupaj dobro ponazarja zaskrbljujoč položaj, na katerega paradokse in nevarnosti nameravam tukaj opozoriti.

Sicer pa tema tega kongresa in provenienca različnih govornikov predstavljata tribuno za izbiro ekspezeja, v katerem sta zamotano povezana

politično in kulturno pred publiko, ki bi morala biti bolj kot katerakoli druga dovezna za to problematiko.

Val d'Aosta – pomembno se je spomniti – je bila eden prvih sestavnih delov prvotnega frankofonskega prostora. Tako se lahko ponaša ne samo s tem, da govori francoski jezik, ampak da je tudi sodelovala pri njegovem oblikovanju. Kako bi torej lahko zahtevali, da se odpove svojemu jeziku, ki jo je mentalno izgrajeval in s pomočjo katerega se je izražala in afirmirala skozi vso svojo zgodovino?

Niti cisalpinska niti transalpinska, ampak v glavnem gorska Val d'Aosta predstavlja geoetnično celoto. Njena enkratnost je že od nekdaj osupljala zgodovinarje, ki so jo omenjali že kot tako in so jo razločno ločevali od Piemonta ob vznožju gora in na široko odprtega na »padano« in italški polotok, medtem ko so prebivalci Val d'Aosta hribovski ljudje z alpsko civilizacijo, neodvisno od fevdnih oblasti, ki so si prilastile njeno lastnino. Gre za civilizacijo, katere značilnosti najdemo danes na alpskem področju Francije in Švice vsaj toliko kot v tisti Italiji, od katere smo vendarle odvisni v političnem pogledu. Res je, da bi se zaradi privilegiranih odnosov z Maison de Savoie z lahkoto rešili te odvisnosti, če ta seveda ne bi služila kot izgovor državi, ki nam vlada, da bi nas žrtvovala za svoje ambicije.

V drugi polovici 19. stoletja je bila Val d'Aosta neverjetno opismenjena v primerjavi s preostankom Evrope. Polna je bila šol po zaselkih, razdeljevala je znanje-branje-pisanje najbolj skromnim med svojimi otroki in pri tem ni delala razlik med spoloma. Zediniteljski Piemont pa se je zelo hitro pustil pogoltniti svojemu neprevidnemu podjetju in mu dal vso svojo politično in psihološko težo. Najprej je odpravil vse šole po zaselkih, ker je raje vladal nepismenim kot pa državljanom, ki so imeli francosko izobrazbo. Lepo klasično francoščino sta državni aparat in italijanski parlament obravnavala kot javnega sovražnika, fizično sta preganjala vse, ki so ta jezik govorili, in prepovedala njegovo uporabo v regiji, medtem ko so nacionalne univerze še naprej poučevale pripadnike različnih provinc, ki večinoma med seboj niso govorili italijansko.

Vehementni protesti, ogorčene reakcije, peticije, ki so jih podpisale največje osebnosti italijanske kulture, so se izkazale za neučinkovite proti politični neumnosti, ki jo je še spodbujala slaboumna Maison de Savoie in tako brez sramu izdala ne samo svojo kulturo, ampak tudi večstoletno zvestobo svojih ljudi. In pregajanje je postalo vse bolj korenito, dokler ni doseglo vrhunca z Mussolinijem. Od začetnega, izključno lingvističnega pregajanja je kmalu prišlo do kolonizatorskega izobčevanja, ki se je kazal skozi celo vrsto nenaklonjenosti, s katerimi so poskušali izriniti prebivalstvo z njihovega ozemlja, ga spraviti na rob ali pa ga pridobiti s korupcijo.

Tako so kljub trajni revščini, ki jo je trpela ta dežela, sem vbrizgali močno imigracijo italo fonov, ki so imeli prednost pri zaposlovanju in za katere so bila rezervirana ne samo ključna delovna mesta, ampak tudi najbolj donosna in lahka. Kar se pa tiče prebivalcev Val d'Aosta, jim je bilo dano izbirati med tem, da umrejo od lakote, da trdo delajo v zelo slabih razmerah ali da gredo drugam. Temu je sledilo množično izseljevanje zlasti v Francijo in Ameriko, to pa je bila nepopravljiva izguba substance za našo majhno domovino.

To pa še ni bilo vse: Valdostanska banka – Banque Rean – je torej tako prejemale samo vloge slabotnih gospodinjstev lokalnega prebivalstva. Ko je ta banka imela težave, so jo javne oblasti tako rekoč pripeljale do

bankrota in tako z enim samim udarcem uničile veliko večino varčevalcev. Težko si zamišljamo, kakšna so bila gospodinjstva v tistih časih, s kopico otrok – večkrat med šest in deset otrok – ki so trdno vztrajala na revni in trpinčeni zemlji, in še ta je bila razparcelirana zaradi dedovanja, ali si je torej mogoče zamisliti bolj hinavsko hujskanje k temu, da človek zapusti svojo rodno zemljo in gre pod drugo nebo iskat bedno hrano za golo preživetje?

To pa še ni bilo dovolj: udarili so nas z Lateranskimi sporazumi, v skladu s katerimi je delovala tudi romanska Cerkev, ki se je strahopetno pokazala kot Ducejeva zvesta sodelavka, ponovno so nam poskusili vzeti našo kulturo, pregnati francoščino iz uradov in delovnih mest ter prisilili v molk ali izgnanstvo valdostanske duhovnike, ki so bili najbolj nepokorni temu duhovnemu genocidu. Ali je potrebno precizirati, da so bili ti Lateranski sporazumi kljub Ducejevemu spletkarjenju in kljub njegovemu dokončnemu propadu, kljub ustanovitvi italijanske republike, bolj kot kdaj trmasto aplicirani pod škofovsko palico svetega očeta, ki preživlja svoje počitnice v Val d'Aosta, a se umakne, ko Kurija prevara našo duhovščino in zasleduje svojo dobičkaželjnost.

Pravkar sem govoril o korupciji. Poleg podkupljivosti, ki je lastna vsaki človeški družbi, so poskušali v Val d'Aosta razviti izjemen kompleks deformiranja, če ne kar razvrednotenja, ki je temeljil na posplošenem političnem klientelizmu; posledica tega je bila preobilica nadštevilnih funkcionarjev in različnih sinekur, nezasluženih dohodkov, dodatnih koristi ali ugodnih subvencij, vse to pa so porabili za pretirano potrošnjo materialnih dobrin, in to na škodo pravičnosti, resničnih zaslug, državljankega duha in kulturnega napredka. Od tu se je razširil moralni razkroj, skrajno neugoden za lingvistični upor in za afirmacijo identitete, ki naj bi bila deležna spoštovanja.

Tako so se nas lotili z žolčno prebrisanostjo in z dovršeno dvoičnostjo, da bi nas obzirno razdružili pod preobleko demokratične fikcije. Dobro so se namreč zavedali, da je fašistična prisila sama povzročila in upravičila odločeno in široko secesionistično reakcijo.

Naj navedem nekaj primerov: Eden prvih privilegijev, ki jih je po vojni dobila avtonomna Val d'Aosta, je bilo znižanje davkov na alkohol, ki je urejalo permissivne ukrepe v korist privatnih proizvajalcev alkoholnih pijač. Brez dvoma so upali, da nas bodo zreducirali na državo brezpravnih ljudi, nato pa na vrsto, ki je na poti k iztrebitvi. Nasprotno, morali smo čakati štirideset let, ne glede na ustavni tekst, da so začeli uporabljati francoščino kot instrumentalni jezik v naših šolah. Uradno zagotovljen valdostanski bilingvizem so maličili tisti, ki bi ga morali spoštovati, ali tisti, ki uživajo in često zlorabljajo našo prizanesljivost. Mediji se za ta bilingvizem v resnici ne brigajo, tuji funkcionarji in politiki pa ga vsak dan zasmehujejo, čeprav prejemajo za to, da govorijo francosko, vsak mesec škandalozno visoko nagrado, podeljujejo pa jo pogosto na osnovi laskanja sovražnim italofofonom, ki poskušajo »lomiti francoščino« samo toliko časa, dokler so na izpitu, sicer pa se izogibajo njeni uporabi. Na drugem področju pa je porabil in še naprej razmetava milijarde marioneten Olimpijski komite pod vodstvom vplivnega socialista, ki je že preživel več mesecev v zaporu, medtem ko so domače kulturne organizacije s francosko tradicijo izgnali iz svojih prostorov, odvzeli so jim sedeže, znatna sredstva ali pa jih obravnavajo vse bolj skopuško. Zaradi hujskaštva te dvomljive osebnosti in z blagoslovom iz Rima je kršenje uradnih dolžnosti, ne glede na volilne izide iz lanskega

leta izgnalo večino avtohtonih prebivalcev Val d'Aosta iz vlade, ves čas pa sistematično in cinično izkoriščalo naša sredstva.

Očitno je v takem kontekstu priznanje valdostanske objavljene identitete le slepilo. Vse se je združilo v zaroti, da jo naskrivaj izbrišejo, medtem ko naše klevetnike pitajo z različnimi privilegiji. Ti privilegiji, grozljivo materialni, predstavljajo med drugim tudi fiskalne prispevke države, sodelovanje regije pri znatnih beneficijah Casinoja de St. Vincent in dohodek od carinskih taks, pobranih v mednarodnem cestnem prometu proti tuneloma Mont-Blanc in Grand-St-Bernard.

Ah! Ti tuneli . . . kakšno razočaranje! Pričakovali smo menjave, proščanja, manifestacije združevanja, oživljanje zблиževanja, kulturno sodelovanje . . . , dobili pa smo, presenečeni in osupli, izpušne pline, grajane teorije mastodontov, kronične prometne zamaške, peklenske živalske muke, nesreče, onesnaževanje ozračja – in ta denarna mana, ki sem jo omenil, pripada požrešnosti vpletenih strani in negospodarni rabi državnih dohodkov. Veliko zlahka pridobljenega denarja, ki pa ga napačno trošijo, odločilen je čisto navaden pohlep – ali drugače povedano – priča smo vdoru v sistem dobro znanega prebrisanega poslovneža politika, ki mu pomaga zainteresiran gospodarsko-administrativni aparat. Iz tega izhajajo delitev stroškov in zaposlitev, mahinacije in spletke ter varljiv videz veliko bolj kot pa konkurenčnost, pravičnost in razsodna socio-profesionalna dovršenost.

Tako sedaj vidimo geometre ali obrtnike, ki se gredo krupjeje, profesorje, nadzorujejo igralne mize, rejce, ki prevažajo bolne krave, mlade demotivirane kmete, ki postajajo birokrati, imajo pa vse polno neobdelane zemlje, in ogromno lenuhov, ki podaljšujejo vrste brezposelnih, stalni ali satelitski, diplomante brez poklica, advokate brez dela, tehnike in strokovnjake v propadanju.

Glede kulture v jedru te magme ne bi mogli reči, da gre za revščino; in prav tu je še en valdostanski paradoks. Namenjen ji je proračun, ki ni zanemarljiv, vse leto organizirajo številne manifestacije, ki so v celoti financirane ali pa subvencionirane, tudi domačemu založništvu zelo pomagajo, vede ali nevede, arheološke izkopanine, prenova gradov in zgradb gredo svojo pot; dovolj je lokalnih cestnih povezav in komunikacij – skratka, imamo vse, da bi lahko briljirali, če ne bi bil ta blišč samo zunanji. Gre namreč za nekakšno fasadno kulturo, za turistično izložbo, celo za politično gospodarjenje, vendar bolj površno v svojih temeljih in praksi. Bodimo pravični: doseže, kot ameriški bombniki, svoj cilj, ampak za kakšno ceno! Kultura se artikulira in propagira prek jezika. Jezik pa predstavlja glavno os, glavni steber, okrog katerega ali na katerega vse drugo gravitira ali tam počiva. In prav to je učinkovita pravica vsakega jezika, ki nam jo potuhnjeno, namerno ovirajo, saj mu onemogočajo, da bi končno pridobil spet svoj primat, čeprav uživa resnično pariteto z italijanskim, ki je bil vsiljen po udaru.

Posledice tega so zelo hude. Jezik – treba ga je poznati, če se hočeš mešati v vladanje narodu – ustvarja, še zlasti, če so ga uporabljali skozi stoletja, specifične mentalne mehanizme, ki sami določajo karakteristična obnašanja. V svojem jeziku se je treba počutiti tako, kot smo normalno v svojem telesu: udobno. To, kar nam omogoča, da se z njim igramo, da v njem uživamo in ga bogatimo, pomeni, da ustvarjamo, mislimo in snujemo na originalen način. Izbrani jezik ali jezik, ki se ga naučimo več kot samo na lastno željo, ima lahko popravne in dodatne učinke in ga lahko

razširimo. In starodavna valdostanska kultura bi se lahko bogatila in oplajala, če bi se nanjo prijazno vezala italijanska v harmoničnem sožitju. Namesto tega pa je mlada italijanska država neprestano amputirala francoščino, da bi nas pokorila. Tako so z italijanščino naredili jezik okupacije in podjarmljenja – že zato se ga neradi učimo – in s cilji, ki so najprej strašno žalostno utilitaristični: za komuniciranje s policijo, pravosodnimi organi, denarnimi ustanovami in armado... Vse to je nujno pripeljalo do zavračanja in neizogibnih alergij.

Če odmislimo nekoliko brezglavih oportunistov – ti bi jim lahko brez večje škode odvzeli možgane – in prebežnike, ki razprodajajo svojo dušo zaradi ambicij, prebivalstvo Val d'Aosta doživlja učenje italijanščine s takim odporom, kot bi pisali kazenske naloge v tujem jeziku.

V času, ko je bil francoski jezik prepovedan in so bile praktično ustavljene kulturne menjave s Francijo, je valdostanska kultura hiralala, životarila, deloma propadla, prebivalci Val d'Aosta so se celo poskušali afirmirati v italijanskem jeziku, ki se ga niso naučili iz lastnih nagibov, saj je bilo učenje povezano s pritiskom. V povojnem obdobju so se zadeve nekoliko uredile – poraz fašizma in bolj ugodna konjunktura sta omogočila legitimizacijo pouku francoščine v Val d'Aosta. Koncesija, ki je bila dana z roba ustnic in jo je še naprej silovito napadala obotavljajoča se in sovražna razpoložena administracija, kakor tudi nevhvaležna imigracija, ki je v velikem delu omejena in udobno uživa prednosti avtonomije, se trudi minirati tisto, kar ji daje razlog za obstoj!

Prav zato se valdostanska inteligenca kreta med dvema stoloma: na eni strani med frankofonsko kulturo, ki ji je bila tako nesrečno odvzeta v sijajnem obdobju med obema vojnama, od česar si še ni opomogla oziroma kompenzirala tega handicapa, ter italijansko kulturo z manj razširjenim registrom, slabo in konvencionalno asimilirano, v katero se ne more resnično vcepiti.

Torej gre samo za kreativno zmožnost našega naroda, ki jo vznemirjajo vse zgodovinske krivice in učinki eksistencialnega konteksta, kot sem ga opisal. Sicer pa na področjih, kjer je jezik dejavnik postranskega pomena – kot v likovnih umetnostih, grafičnih ali uporabnih – pričajo o tem talenti na zelo visoki ravni. Gre le za literarno žilico, ki se je živahno pojavila pri Valdostancih, ki so emigrirali v frankofonska področja in so lahko živeli in uživali v svoji francoščini brez ovir in zaprek.

Relativna indiferentnost italijanske univerze do valdostanske posebnosti ni mogla na eni strani prispevati k marginalizaciji njene literature, na drugi strani pa je povzročila, da bi cele generacije prihodnjih visokih funkcionarjev, politikov in italijanskih novinarjev postale zaničevalke naše dvojezičnosti. Pri tem pa bi se sklicevali na amalgame, kar najbolj specifične, med frankofonijo, frankofilijo in separatizmom.

Od tu dalje imamo opraviti z nekim drugim paradoksom, če upoštevamo modo frankofonskih opcij pri tujih fakultetah v Italiji, kjer so obravnavali stare francoske tekste, večkrat pri antipodih, medtem ko niso nobene pozornosti posvečali doslej tistim frankofonskim pisateljem v Italiji, ki so tudi Valdostanci. Kolikor vem, so se za to začele živo zanimati univerze v Milanu in v Torinu, prav tako univerza v Bologni, čeprav čisto naključno. Bilo pa bi zaželeno, da se ne bi omejevale, kar se zelo pogosto dogaja, in ne bi upoštevale valdostanske kulture samo v njenem tradicionalnem, regionalnem in folklorističnem aspektu.

Čas je že sedaj, na pragu evropske ere, da bi se inteligenca odprla ne samo kulturni strpnosti, kakor so govorili o toleranci v zvezi z zaprtimi hišami – ampak v pogledu sladkosnedosti razlik.

Primerno bi bilo ustvariti duhovno državo, v kateri bi se lahko vsakdo dokopal do zavesti o tem, kaj sleherna kultura nudi neskrčljivega in zato nenadomestljivega. Še vedno se dogaja, da se poslanci v italijanskem parlamentu zgražajo nad tem, da si valdostanski poslanec upa govoriti v francoščini – in mu predlagajo, naj napiše svoj govor v »avtentičnem« jeziku – to razkriva paranojo monumentalne neumnosti.

Programski list tega kongresa apelira kot z vodilno temo na »sožitje in recipročno razumevanje«. Tako bi rekel in s tem končujem, da se pod to željo prav rad podpišem glede na Val d'Aosta, ki se je morda že pokazala kot najbolj gostoljubna med evropskimi regijami – na žalost prestaja najbolj pokvarjene učinke, kajti velikanski del tujcev – skoraj polovica osnovnega prebivalstva – ki je lahko pri nas svobodno delala, se izobraževala in ustvarjala, se sedaj združuje v preziranju do našega jezika in nam vsiljuje svojo govorico, svojo mentaliteto in svojo korupcijo, vse to pa spodbuja država, ki je v svojem matičnem prostoru vse to izkoreninila ali pa se vsaj trudi v tem smislu.

Prevedla Z. S.